

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

XVI МІЖНАРОДНАЯ НАВУКОВАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ
«БЕЛАРУСЬ І ГЕРМАНІЯ: ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ» У МДЛУ

14 красавіка 2017 г. у Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце кафедрай гісторыі, сусветнай культуры і турызму і аддзелам ваеннай гісторыі Беларусі Інстытута гісторыі НАН Беларусі праведзена XVI міжнародная навуковая канферэнцыя «Беларусь і Германія: гісторыя і сучаснасць», удзельнікамі якой сталі амаль 50 гісторыкаў, у тым ліку даследчыкі з Беларусі (Брэст, Віцебск, Гродна, Мінск, Полацк), Польшчы (Гданьск) і Расіі (Арэнбург, Перм, Санкт-Пецярбург).

Адкрываючы канферэнцыю, прарэктар універсітэта А. М. Гарлатаў адзначыў, што гэта сустрэча праходзіць у адметны час у гісторыі Беларусі – 75-годдзя стварэння Цэнтральнага і Беларускага штабоў партызанскага руху. Актыўны ўдзел у ім шматтысячнай арміі народных месціўцаў пераўтварыў беларускую тэрыторыю ў вяршыню руху супраціву ўсёй Еўропы, замацаваў за нашай краінай гістарычную назву рэспублікі-партызанкі. Як бачна з праграмы, зварот удзельнікаў канферэнцыі да гэтай праблематыкі праявіўся не толькі ў асобных дакладах і выступленнях, а заняў цэнтральнае месца ў час другога пленарнага пасяджэння. Нагадаем, што чарговая канферэнцыя праводзіцца ў рамках выканання Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў на 2016–2020 гг. «Эканоміка і гуманітарнае развіццё беларускага грамадства» (навуковы кіраўнік – член-карэспандэнт НАН Беларусі, доктар гістарычных навук, прафесар А. А. Каваленя). У яе рамках кафедра гісторыі, сусветнай культуры і турызму МДЛУ (навуковы кіраўнік – кандыдат гістарычных навук, дацэнт С. Я. Новікаў) забяспечвае выкананне тэмы «Сацыяльна-эканамічныя і грамадскія змены на акупаванай тэрыторыі ў адлюстраванні дакументальнай калекцыі Генеральнага камісарыяту Беларусь. 1941–1944 гг.».

У заключных словах прарэктар універсітэта выказаў спадзяванні на тое, што ў ходзе сустрэчы гісторыкі зробіць важны крок у напрамку ўзбагачэння айчынай гістарыяграфіі новымі знаходкамі, цікавымі не толькі для шырокай навуковай грамадскасці, але і для студэнтаў лінгвістычнага ўніверсітэта.

Правядзенне канферэнцыі праходзіла ў фармаце пленарных пасяджэнняў, абагульніўшых навуковыя даклады і паведамленні ў рамках трох праблемных палёў: 1) Эвакуацыя – Тыл – Перамога: новыя дакументальныя крыніцы і даследчыцкія падыходы; 2) Беларусь-партызанка: новыя факты, ацэнкі, высновы; 3) Беларусь і Германія ў гісторыка-культурнай прасторы: мінулае, сучаснасць і перспектывы.

На пленарных пасяджэннях, якія праходзілі ў Цэнтры беларускай мовы і культуры, вяліся плённыя дыскусіі, ішла тэматычная размова з удзелам прафесіяналаў, пачынаючых даследчыкаў, аспірантаў і саіскальнікаў, а такса-

ма апантаных аматараў ваеннай гісторыі Беларусі. Кожнае з пленарных пасяджэнняў уяўляла сабой самастойную міні-канферэнцыю, у цэнтры якой знаходзілася актуальная гістарычная праблематыка.

У ходзе першага пасяджэння «Эвакуацыя – Тыл – Перамога: новыя дакументальныя крыніцы і даследчыцкія падыходы» былі прадстаўлены навуковыя даклады айчынных і замежных даследчыкаў, у тым ліку: Ю. З. Кантар (Санкт-Пецярбург), А. В. Шаркова (Мінск), М. П. Трафімава (Перм), І. М. Кузняцова (Мінск) і Э. Р. Іофе (Мінск), а таксама паведамленні Ю. Б. Дзямідзенкі (Санкт-Пецярбург), І. А. і Ю. І. Літвіноўскіх (Мінск), В. Лукашуна (Гданьск), Д. Панцё (Гданьск), Р. Р. Хісамутдзінавай (Арэнбург), А. Г. Цымбала (Мінск) і А. А. Шарковай (Мінск).

Прадстаўленыя навуковыя матэрыялы і іх абмеркаванне яшчэ раз пераканалі ўдзельнікаў у тым, што па цяперашні час даследчыкі актыўна працуюць, выяўляюць новыя дакументальныя крыніцы, якія адразу ж уключаюцца ў навуковы дыскурс. Напрыклад, Ю. З. Кантар звярнулася да раней невядомых пісьмаў супрацоўнікаў Свядлоўскага філіяла Эрмітажу і выхаванцаў інтэрната ў Молатаўскай вобласці, падкрэсліла іх значэнне пры вывучэнні малавядомых аспектаў гісторыі эвакуацыі часткі экспазіцыі Эрмітажа на Урал. Аб турэмных установах, створаных пасля далучэння беларускіх зямель да Расійскай імперыі, распавядаў А. В. Шаркоў. Ён нагадаў, што з гэтай мэтай тут будаваліся спецыяльныя турэмныя замкі ці крэпасці, частка з якіх дайшла да нашых дзён. Пра формы музеяфікацыі гісторыі палітычных рэпрэсій у СССР на прыкладзе аднаго з былых аб'ектаў у перадуральскім горадзе Перм, дзе на цяперашні час дзейнічае ўстанова культуры – былая выпраўленча-працоўная калонія, раскажаў М. П. Трафімаў. Аб наступствах правядзення «польскай» аперацыі НКУС БССР напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі заходніх абласцей Беларусі пасля іх уз'яднання з БССР на працягу часу з верасня 1939 г. і па чэрвень 1941 г. распавёў І. М. Кузняцоў. Завяршальны даклад быў зроблены Э. Р. Іофе, які паспрабаваў паказаць прычыны перамогі Чырвонай арміі над вермахтам, раскрыць аперацыйна-тактычнае майстэрства савецкіх камандзіраў на канкрэтных прыкладах вядзення баявых дзеянняў з удзелам савецкіх і нямецкіх военачальнікаў.

Сярод паведамленняў першага пасяджэння выклікалі асаблівы інтарэс наступныя тэмы: «Археалагічныя знаходкі аб першых расстрэлах і пахаваннях Савецкай улады на тэрыторыі Петрапаўлаўскай крэпасці» Ю. Б. Дзямідзенкі (Санкт-Пецярбург), «Савецкі Саюз і германскае пытанне ў пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны (чэрвень 1941 г. – лістапад 1942 г.)» І. А. і Ю. І. Літвіноўскіх, «Адносіны да нацыянальных меншасцяў у радах Арміі Краёвай (1941–1944 гг.)» В. Лукашуна (Гданьск), «Партызаны-казахі ў еўрапейскім руху Супраціву (на тэрыторыі II Рэчы Паспалітай)» Д. Панцё (Гданьск), «Патрыятычны ўклад мусульман Паўднёвага Урала ў перамогу над фашысцкай Германіяй» Р. Р. Хісамутдзінавай (Арэнбург), «Палессе ў палітыцы польскіх улад (1921–1939 гг.) у сучаснай польскай гістарыяграфіі» А. Г. Цымбала, «Стварэнне першых выхаваўча-выпраўленчых калоній на тэрыторыі Беларусі» А. А. Шарковай.

На другім пленарным пасяджэнні прагучалі даклады У. К. Коршука (Мінск), А. М. Літвіна (Мінск), С. В. Кулінка (Мінск), В. А. Латышавай і Д. М. Бузуна (Мінск), С. Я. Новікава (Мінск).

Заслужаны работнік адукацыі Рэспублікі Беларусь, прафесар БДУ У. К. Коршук звярнуўся да гісторыі ўзнікнення, фарміравання структуры і дзейнасці Беларускага штаба партызанскага руху, у чарговы раз адзначыў вялікае гістарычнае значэнне гэтага палітычнага і ваенна-аператыўнага органа. Кіраўнік аддзела ваеннай гісторыі Беларусі НАН Беларусі прафесар А. М. Літвін спыніўся на пытанні аб падрыхтоўцы ваенна-паветраных аперацый Чырвонай Арміі ў зонах дзеянняў беларускіх партызан у 1943–1944 гг. Загадчык аддзела інфармацыі і навуковага выкарыстання дакументаў Беларускага дзяржаўнага архіва навукова-тэхнічнай інфармацыі С. В. Кулінок звярнуўся да гісторыі дзейнасці нямецкіх разведвальна-дыверсійных школ у Беларусі ў 1941–1944 гг., зрабіўшы аналіз дакументальных крыніц БШПР. Дацэнт кафедры крыніцазнаўства БДУ В. А. Латышава разам з загадчыкам лабараторыі беларускай нацыянальнай культуры БДУ Д. М. Бузуном раскрылі для ўдзельнікаў канферэнцыі змест інфармацыйна-даведачнай базы ваеннаслужачых і партызан Беларусі, якія загінулі ці зніклі без звестак ў гады Другой сусветнай вайны. Сустаршыня аргкамітэта С. Я. Новікаў пазнаёміў аўдыторыю з вынікамі аналізу сучаснай германскай гістарыяграфіі, акцэнтуючы ўвагу на найноўшых тэндэнцыях, канцэпцыях і атрыманых здабытках, характэрных для нямецкіх даследаванняў па гісторыі германскай акупацыі Беларусі 1941–1944 гг.

У паведамленнях, заслуханых на другім пленарным пасяджэнні, звярталася ўвага на новыя дакументальныя знаходкі, гістарыяграфічныя факты і даследчыцкія ацэнкі малавядомых старонак гісторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. У ходзе пасяджэння прагучалі паведамленні, якія закраналі наступную тэматыку: «Трэблінка і Трасцянец у нацысцкай сістэме знішчэння (1942–1944): параўнаўчы аналіз» (Г. П. Багданава), «Эвалюцыя стварэння і стратэгіі паводзін паслярэвалюцыйнай эміграцыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны» (В. В. Брыгадзіна), «Прадстаўнікі беларускага народа ў складзе дальнеўсходняй групойкі савецкіх войскаў (1941–1945 гг.)» (І. Ю. Варанкова), «Паўсядзённыя службовыя практыкі паліцэйскіх у перыяд нацысцкай акупацыі Беларусі» (Я. А. Грэбень), «Гродзенскі рэгіён як аб’ект даследавання “авіяархеалогіі” (1941–1945)» (Д. Г. Кіенка), «Партызаны Беларусі – Героі Савецкага Саюза» (Д. А. Козел), «Гістарыяграфія ўзаемадзеяння партызанскіх фарміраванняў Беларусі і Латвіі» (А. А. Крыварот), «Роля авіяцыі ў сістэме эвакуацыі раненых і хворых партызан у савецкі тыл (1941–1944)» (Ю. У. Матусевіч), «Партызанскі рух на тэрыторыі Пінскай вобласці ў гады Вялікай Айчыннай вайны» (Л. А. Восінава і Г. С. Хадасевіч), «Фольксдойчэ Беларусі ў Вялікай Айчыннай вайне (1941–1945)» (У. В. Тугай і С. П. Кубека), «Стан вышэйшай школы рэспублікі ў гады Вялікай Айчыннай вайны» (Г. С. Хадасевіч), «Мерапрыемствы германскіх улад па кіраванні эканомікай акупаванай Беларусі (па дакументах Генеральнага камісарыяту Беларусь)» (А. Г. Цымбал), «Дзейнасць органаў дзяржаўнай бяспекі па дэмаралізацыі праціўніка (1941–1944)» (Н. М. Шыманская).

У час правядзення трэцяга пленарнага пасяджэння былі заслуханы даклады і паведамленні, у якіх аўтары звярталіся да такіх важных аспектаў гісторыі, як беларуска-нямецкія ўзаемадачынненні ў гісторыка-культурнай сферы. Адкрываў пасяджэнне доклад доктара культуралогіі А. А. Павільча на тэму «Кампаратыўныя даследаванні культуры ў нямецкай гістарыяграфіі (першая палова XX стагоддзя)». Аб ролі нямецкага архітэктара Я. С. Бекера ў развіцці барочна-класіцыстычнай стылістыкі беларускага дойлідства распавядаў прафесар кафедры гісторыі, сусветнай культуры і турызму А. М. Кушнарэвіч. Вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі В. Г. Мазец прааналізаваў беларускі перыядычны друк і кніга-выдавецкую дзейнасць у перыяд германскай акупацыі (1916–1918 гг.). Прафесар Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта М. В. Стралец пазнаёміў удзельнікаў з фундаментальнай працай М. М. Мязгі «Між навукай і палітыкай: савецка-польскія адносіны ў гістарыяграфіі Расіі і Польшчы 1918 –1941 гг.». Пытанні па ўвекавечванні памяці аб загінуўшых воінах пры вызваленні Полацка ў 1944 г. на прыкладзе брацкіх могілак абмяркоўвала загадчык кафедры гісторыі і турызму Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта дацэнт А. І. Корсак.

У паведамленнях, прадстаўленых падчас трэцяга пленарнага пасяджэння, даследчыкі закраналі розныя аспекты не толькі ваеннай гісторыі, але і іншыя пытанні найноўшай гісторыі СССР, у тым ліку Беларусі і Германіі, палітыкі, эканомікі, культуры і г.д., якія былі адлюстраваны ў выступленнях А. І. Ажыгулавай (Арэнбург) – «Насельніцтва паўднёвага Урала ў 1930-я гады», А. А. Ахрамовіч «Крушэнне Бярлінскай сцяны: дзве дзяржавы – адна нацыя», С. М. Васовіча «Беларуска-германскія сумесныя прадпрыемствы свабоднай эканамічнай зоны “Брэст”», В. П. Дзмітрыевай і У. У. Куніцкага – «Помнікі беларуска-літоўскіх губерняў у гады Першай сусветнай вайны», Д. А. Мігуна – «Канферэнцыя ў Лакарна і германска-беларускія адносіны ў 20-я гады XX стагоддзя», Л. А. Осіпавай «Мінск: адраджэнне да жыцця пасля нямецка-фашысцкай акупацыі», І. А. Саракавіка – «Веймарская рэспубліка і СССР: суадносіны агульнага і адметнага», М. М. Смальянінава – «Да пытання аб удзеле жаночага батальёна смерці ў баях на беларускай зямлі (ліпень 1917 г.)», У. В. Тугая – «Этнічнае мінулае готаў-гудаў у Беларусі».

У заключэнне былі падведзены вынікі канферэнцыі, удзельнікі якой адзначылі, што міжнароднае навуковае супрацоўніцтва на цяперашні час неабходна разглядаць у якасці надзейнага падмурка для правядзення наступных сустрэч у МДЛУ. Добрай шматгадовай традыцыяй з’яўляецца таксама рэгулярнае выданне матэрыялаў міжнароднай навуковай канферэнцыі «Беларусь і Германія: гісторыя і сучаснасць».

Сяргей Новікаў,
сустаршыня аргкамітэта канферэнцыі,
кандыдат гістарычных навук,
дацэнт